УДК 316.35:37.091.212 ***Г. О. Кісла***

ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР КОНСТРУЮВАННЯ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена темі ідентичності в середовищі українських студентів. Названа тема є актуальною для українського суспільства тому що стосується перспектив цивілізаційного розвитку нашої країни. Українське студентство є освіченої, креативною, мобільної, соціалізованою частиною суспільства і від того як воно буде інтегруватися в коло міжетнічних відносин, яку домінантну ідентичність презентувати буде заложити успіх розвитку суспільства. Проблема, яка розглядається в статі: чи залежить рівень міжетнічної толерантності, рівень інтересу до міжетнічних відносин в суспільстві, ступені оцінювання міжетнічних відносин від домінантної ідентичності студентів.

Ключові слова: *міжетнічна толерантність, міжетнічна інтеракція, громадянська ідентичність, локальна ідентичність, європейська ідентичність,етнічна ідентичність.*

Актуальність дослідження обумовлена науково-практичним значенням для процесів соціальних трансформацій в українському суспільстві феномену ідентичності. «Справа не в тому, що «дослідження ідентичності» стають сьогодні незалежної і швидко розвинутою галуззю знання; відбувається щось більше, і можна сказати, що «ідентичність» стає призмою, через яку розглядаються, оцінюються і вивчаються багато важливих рис сучасного життя» [Бауман, 2004]. Це висловлювання З.Баумана має,на нашу думку, пряму проекцію на ситуацію з розвитком простору міжетнічних відносин в українському суспільстві і на студентство як специфічну соціальну групу цього суспільства. Особливість студентства як соціальної групи можна визначити наступним чином, студентство є:

- найбільш освічена соціальна група сучасного українського суспільства,
- найбільш мобільна соціальна група в інформативному, освітньому, креативному контенті,
- потенційний соціальний ресурс побудови України як цивілізованої європейської країни,
- «презентатором» інтелектуального ресурсу українського суспільства,
- соціальний капітал українського суспільства.

Усі названі чинники спонукали на дослідження проблеми ідентичності студентства як соціальної групи.

Постановка проблеми. Ідентичність як науковий і соціальний феномен не є однозначне поняття. В світової соціології існує багато паттернів «вигляду» ідентичності. В української соціології прийнято працювати з методикою дослідження ідентичності, адаптованою Н.Паніной, яку використовує Інститут соціології НАН України в багаторічному соціологічному моніторингу «Українське суспільство». Ця методика дозволяє досліджувати різні типи презентації ідентичності, в даному випадку, студентства: громадянську, локальну, регіональну, етнічну, європейську, світову і адже пострадянську.

Диференціація студентської спільноти по типу презентованої ідентичності, на нашу думку, е умова для дослідження кореляції між типом презентованої ідентичності і відношенням до міжетнічних відносин в Україні а також рівнем етнічної толерантності. Проблема полягає в тому,що різни типи домінуючої ідентичності у студентів означають, що студенти по різному оцінюють міжетнічні відносини в Україні, мають різний рівень етнічної толерантності, по різному «включені» до міжетнічної інтеракції в суспільстві. Якщо це так, то тоді науковцям потрібно конструювати концепцію по формуванню той ідентичності у студентства, яка має найбільш позитивний корисний для суспільства контент. Для пошуку вирішення названої проблеми мі будемо аналізувати із всього досліджуваного набору ідентичностей, а саме: громадянська, етнічна, локальна, регіональна, європейська, пост-радянська і світова тільки чотири: громадянська ідентичність, локальна, етнічна і європейська. Ці типи ідентичності, на наш погляд, найбільш критично дозволять проаналізувати замовлені аспекти проблеми – міжетнічна інтеракція, міжетнічна толерантність,міжетнічні відносини в українському суспільстві.

Методологія дослідження. Концепт ідентичності, при всьому різноманітті дослідницьких підходів залишається одним з найбільш спірних і актуальних в соціологічній науці. Проблема типологізації, структури і рівнів ідентичності, взаємовплив різних соціальних ідентичностей залишається досі мало вивченою. Ідентичності в сучасному соціологічному дискурсі, як правило, розглядається, аналізується з тиражованих, без сумнівів, науково цікавих, концептів Е.Еріксона, Е. Гідденса, З. Баумана.

В соціології поширена думка, що поняття ідентичності стало широко використовуватися у соціальних науках після робіт Е. Еріксона. Він звернув увагу на особливості проявів ідентичності в умовах суспільних трансформацій. Розглядаючи ідентичність в динаміці, Е. Еріксон показав її взаємозв'язок із

соціальною дійсністю і з функціонуванням культури. Ці підходи є важливими для України, тому що є базовими для вирішення державних и етнічних проблем через стратегію побудування «ми-ідентічностей». Е.Еріксон запропонував структуру ідентичності, яка допомагає створювати стратегію етнонаціонального розвитку суспільства. Це пов'язано з трьома основними рівнями аналізу людської природи: індивідуальним, особистісним і соціальним. На першому, індивідуальному рівні аналізу ідентичність визначається як результат усвідомлення людиною власної часової тривалості. З другої, особистісної, точки зору ідентичність визначається як відчуття людиною власної неповторності, унікальності свого життєвого досвіду. У третіх, ідентичність визначається Е. Еріксоном як особистісний конструкт, який відображає внутрішню солідарність людини з соціальними, груповими ідеалами і стандартами і тим самим допомагає процесу Я-категоризації [Еріксон, 1996].

Проблема місця ідентичності в сучасній культурі представлена в роботі відомого британського соціолога Ентоні Гідденса «Модерн і самоідентичність», де ідентичність і самоідентичність показані як явища сучасної культури посттрадиційного суспільства. Е.Гідденс представляє структуру ідентичності як двополюсний континуум - з одного боку, абсолютне пристосуванство (конформізм), з іншого, замкнутість на себе. Між полюсами соціолог виділяє різні рівні структури У нашому конкісті двухполюсного континууму перший полюс, конформізм мі розглядаємо як можливість людини робити раціональний вибір в ситуації «хто я?» Можна повністю погодиться з Е. Гідденс, що «постмодерністський розвиток суспільства не завадить людини вибирати ідентичність [Гідденс, 1991].

Про роль ідентичності в епоху постмодерну відомий англійський соціолог З. Бауман пише наступним чином: «Люди шукають групи, до яких вони могли б належати, стійко і довго, у світі, де все рухається, і ніщо не є надійним. Ідентичність зобов'язана увагою, яку вона до себе привертає, і пристрастями, які вона породжує, тому, що вона виступає сурогатом спільноти, природного сховища, яке вже недоступне у швидко приватизованому і індивідуалізованому, стрімко глобалізуючему світі, і тому вона може представлятися у вигляді зручного прихистку, який забезпечує безпеку і впевненість і тому настільки бажаного. Кожен думає про ідентичність всякий раз, коли він не впевнений, де знаходиться, тобто, коли він не впевнений, куди помістити себе у видимому розмаїтті поведінкових типів і моделей і як упевнитися, що люди навколо

прийняли б це як належне, так, щоб обидві боку знали, як діяти в присутності, один одного [Бауман, 2004].

В рамках символічного інтеракціонізму і феноменології проблема ідентичності розроблялась П. Бергером, Г. Гарфинкелем, І. Гофманом, Т. Лукманом, А. Щюцем. Увага, яку звертали на Людину як активний суб'єкт особистої життєдіяльності є предметом дослідження проблем соціальної ідентичності в теоріях П. Бурдье, У. Бек, І. Валлерстайн, Д. Келлнер, Дж. Фрідман, Е. Хобсбаум6 и др).

Аналіз ідентичності міститься в роботах Ю. Габермаса. Певним чином спираясь на структуру ідентичності Е. Еріксона, особистісну і соціальну ідентичність він визначає як два виміри, в яких реалізується балансуюча «Я-ідентичність»: особистісна ідентичність забезпечує зв'язок історії життя людини, соціальна – можливість виконувати вимоги всіх рольових систем, до яких людина приналежить. Принцип етнічної приналежності це легкий і чіткий спосіб вираження щирого почуття групової ідентичності, яка пов'язує всіх «нас», тому що підкреслює нашу відмінність від «них» [Хабермас, 2007, с. 374].

Такої ж точки зору на особисту ідентичність як соціальний феномен дотримується І. Гофман, представник інтеракціоністського підходу вивчення соціальних явищ. Під ідентичністю він розуміє унікальні ознаки людини і факти його життя, які будуть сприйняті як особистісна ідентичність, якщо відомі партнеру по взаємодії. Гофман вводить третій вид ідентичності «Я-ідентичність», суб'єктивне відчуття індивідом своєї життєвої ситуації, безперервності і своєрідності. Гофман розглядав ідентичність в умовах множинності соціальних ролей і виділяв три види ідентичності: 1) соціальна ідентичність – типізація особистості іншими людьми на основі атрибутів соціальної групи, до якої він належить, 2) особиста ідентичність – унікальні ознаки, сформовані унікальною комбінацією подій в історії життя; 3) «Я-ідентичність» – суб'єктивне відчуття індивідом своєрідності власної ситуації [Гофман, 1998].

Досвід дослідження ідентичності вітчизняними соціологами свідчить про вагомість та різноманітність. Так,значна увага в роботах українських учених приділяється з'ясуванню сутності феномену ідентичності, його трактуванню з позицій різних суспільних наук і наукових парадигм, зв'язку стану ідентифікаційних процесів із процесами соціальної трансформації, інтеграції суспільства, інституційними та соціокультурними змінами. Висвітленню цих проблем присвячені роботи В. Євтуха., А. Ручки, Н. Черниш, Н. Костенко,

О. Куценко, С. Макеєва, О. Мусієздова, С. Оксамитної, Л. Сокурянської, В. Степаненко, М. Шульги та інших.

Поряд з роботами, де аналізуються проблеми інтерпретації феномену соціальної ідентичності, зокрема з позицій можливих теоретикометодологічних підходів до його вивчення, предметом соціологічного теоретизування стали окремі різновиди соціальних ідентичностей. Перш за все це стосується таких феноменів, як національна, громадянська та регіональна ідентичності. Їх концептуалізація пропонується в публікаціях В.Євтуха, А. Ручки, О. Злобіної, С. Макеєва, Л. Нагорної, В. Степаненко, О. Стегнія, М. Шульги та інших авторів.

Аналізувати предмет нашого дослідження в іншому streamline дозволить концепт відомого українського вченого етносоціолога В. Євтуха. Зміст концепту, котрий презентував в свій час В. Євтух і науковці його школи полягає у тому, що в сучасної України відбувається «етнополітичний ренесанс». Цей термін в етносоціології має авторство В. Євтуха, і на його думку адекватно відтворює сутність сучасного стану основного компонента етнонаціональної структури українського суспільства: з одного боку він (термін) вказує на суто етнічний аспект, а з другого фіксує присутність політичної волі більшості до закріплення своєї державності [Євтух, 2012].

Український соціолог А. Ручка досліджував феномен ідентичності в такому контексті: в постмодерністському суспільстві, в якому з'являються нові чинники впливу на людину, нові життєві можливості, нові стилі життя, форми людської діяльності, ідентичність залишається такою ж гострою проблемою як і в модерністському суспільстві [Ручка, 2002].

Теоретичний аналіз.

Громадянська ідентичність. Феномен громадянської ідентичності має для України вкрай важливе значення. Україна в силу особливостей історичного розвитку (набуття реальної незалежності тільки в кінці XX століття) виявилася в ситуації «сіметрічної дихотомії» в один и той же час потрібно будувати етно-національну державу і державу громадянської нації. Зрозуміло, що цивілізаційні вимоги замовляли будування громадянської нації скрізь дуже швидкий етап етно-національного відродження. Скажемо, що це процес має позитивний результат. Як свідчать результати соціологічних досліджень Інституту соціології НАН України «Соціальний моніторинг» з 1992 року громадянська ідентичність е домінантною серед усіх варіантів існуючих типів ідентичностей в українському суспільстві.

Визначення державної ідентичності, яке презентує її домінанту у виборі, можна зробити таке: це ототожнення людиною статусу громадянина як свого особистого статусу: я є громадянин держави. Можна інакше: державна ідентичність це прийняття себе представником українського народу. В українській соціології поширена дефініція громадянської ідентичності: громадянської ідентичності це усвідомлення людиною своєї належності до спільноти громадян певної держави. Для нашого дослідження дуже важливим е вивчення громадянської ідентичності студентської молоді, яку слід розглядати як фактор консолідації молоді задля інтересів держави. Інакше: високий рівень презентації громадянської ідентичності є умова єдності суспільства. Відомий етносоціолог Л. Дробіжева писала: «Громадянська ідентичність – «барометр» консолідації суспільства, солідарності громадських сил, певна умова цілісності держави» [Дробіжева, 2010].

Етнічна ідентичність. Етнічну приналежність в соціології дуже часто визначають як суб'єктивне ставлення індивідом себе до етнічної групи з головними ознаками якої він себе ідентифікує: місце проживання, мова, історичне минуле, особливість психології, архетипи і автостереотипів усвідомлення світу, традиції етнічної культури [Дробіжева, 2010]. Етнічна ідентичність може визначатися як усвідомлення і сприйняття себе як члена певної етнічної групи. Маркерами етнічної ідентичності виступають спільні почуття, близьке сприйняття цінностей, однакові паттерни поведінки, свідомість с характерними ознаками.

Р. Фанни, пропонує розглядати етнічну ідентичність з такими структурними складовими: етнічна самосвідомость (розуміння власної та інших груп), етнічна самоідентифікація (маркер, використовувана для своєї групи), етнічні відносини (почуття з приводу власної та інших груп), етнічна поведінка (моделі поведінки, характерні для етнічної груп) [Funny, 2009]. Етнічна ідентичність є більш суб'єктивною, ніж об'єктивною і розглядається як почуття приналежності до групи, заснованої на загальних політичних і економічних умовах. Ця ідея лежить в основі Теорії акультурації К. Berry і теорії соціальної ідентичність Дж.Тешфел [Теорія соціальной, 1997].

Етнічна ідентичність, як правило, контекстуальна і ситуативна бо вона походить від соціальних переговорів, в яких, етнічна ідентичність спочатку декларується, а потім демонструється прийняття або неприйняття етнічної групи. Що для нас є важливим в дослідженні етнічної ідентичності студентів? Раціональний баланс між громадянською ідентичністю і етнічною, відсутність гіперболізації феномену етнічності.

Локальна ідентичність. Кальдо О., італійський соціолог, розглядає локальну ідентичність як «ідентичність відносин», які пов'язують «презентатора» ідентичності з його життєвим простором [Caldo, 2012]. Локальна ідентичність, це ідентифікація людини з місцевим співтовариством, почуття причетності по відношенню до подій, що відбуваються на території безпосереднього проживання (міста, району, селища, мікрорайону.

Актуальність дослідження локальної ідентичності полягає в тому, що в умовах нестабільності суспільства локальна ідентичність, як і національна, може бути суттєвою опорою для людини в можливості мати визначеність власного становища в системі соціального простору, бути підставою до перетворювальної активності і частково компенсувати втрату інших досить важливих соціальних ідентичностей [Українське студентство, 2007].

Особливості локальної ідентичності: вона має одну дуже важливу і глибоко позитивним властивістю - здатністю об'єднувати людей різних рас, професій й станів, рівнів освіти, ламати або знижувати бар'єри між цими групами. Не слід протиставляти ідентичність локальну і національну: в загальному випадку вони не тільки співіснують цілком мирно, але і доповнюють один одного; є підстави стверджувати, що почуття Батьківщини може бути повноцінним лише при наявності почуття «малої батьківщини».

Локальна ідентичність студентів е предметом нашого дослідницького інтересу в контексті визначення впливу на міжетнічні відносини по наступної причині: останні часи з’явились артикульовані наукові тези європейських соціологів, що локальну ідентичність слід розглядати як домінантну серед інших типів ідентичності. Це, на нашу думку, є результат постмодерністських змін в соціології і як результат перехід від інтенсивну macrosociology до microsociology.

Ще раз, локальна ідентичність – це почуття зв’язку з певним «місцем» фізичного простору й ідентифікація з ним, що формується під впливом колективного й індивідуального досвіду, уявлень щодо місця та місцевої (локальної) спільноти [Українське студентство, 2007].

Додамо, що характерним для всієї молоді з різних міст і сільської місцевості є те, що з часом усі територіально-просторові ідентифікації втрачають свою актуальність, адже молодь долучається до нових життєвих інтересів та практик. Однак локальна ідентичність продовжує посідати перше місце саме завдяки тому, що найкраще допомагає індивідові зорієнтуватися в соціальному просторі [Українське студентство, 2007].

Європейська ідентичність. Європейську ідентичність ми пропонуємо розглядати в першу чергу як просторове і ціннісне сприйняття. Європейська ідентичність виявляється у спільності цінностей, й засновані на толерантності, гуманізмі і братерстві, визнанні фундаментальних прав людини і норм права, впровадженні в загальних принципах, що підтверджують волю індивідуальної і соціальної відповідальності.

Зауважимо, що у більшості публікацій про європейську ідентичність соціологи схильні говорити як про ідентичність універсальних цінностей на основі єдиного цивілізаційного походження [Європейська ідентичність, 2009].

Європейська ідентичність виявляється як спільність життєвого простору і як спільність цінностей (вірність основам демократії, схильність до правової держави і повага до відмінностей, тобто – толерантність). Актуалізовано в зміст європейської ідентичності вкладають поняття про людину як найвищу соціальну цінність для якої (для людини) соціальне життя спрямовано на забезпечення максимальної зручності її існування та комфорту.

Для студентів ця ідентичність актуалізована, на нашу думку, в тому сенсі, що вони мають паттерни побудови європейської Україні. Якщо це ствердження не було б коректним, результати соціологічного дослідження показували б дуже високий відсоток європейської ідентичності серед студентів.

Емпіричний аналіз. Загальнонаціональне опитування студентства України «Міжетнічні відносини в Україні: студентський погляд» було проведене Соціологічним центром імені М. П. Драгоманова, Центром евалюації науково-освітніх та соціальних програм з 15 грудня 2014 р. по березень 2015 року.

Опитування проводилося в п’яти регіонах України: Схід, Захід, Південь, Північ, Центр. В опитуванні використовувалася багатоступенева вибірка: стратифікована, кластерна і випадкова на останньому ступені. Загальний обсяг вибірки становив 890 респондентів. Похибка вибірки не перевищує 3,3%.

Мета дослідження полягає у з’ясуванні впливу різних типів ідентичності студентів на оцінювання характеру міжетнічних відносини в Україні, на рівень етнічної толерантності, на «включеність» до міжетнічної інтеракції в суспільстві.

Загальна інформація про те як студенти себе ідентифікують представлена у Таб.1. Ієрархічний розподіл відповідей дозволяє казати про Громадську ідентичність студентів як домінуючу. Виходячи з теоретичного дискурсу, представленого раніше цей результат цілком очікуваний. Україна сприймається освіченою, креативною частиною молоді як держава громадянської нації, де, як

в будь-якої цивілізованої державі на питання «Хто ви?» відповідають не дивлячись на етнічну приналежність «Я громадянин своєї країни».

Ієрархія розподілу типів ідентичності українських студентів Табл.1 (%)

Ким Ви себе, передусім, вважаєте?	
громадянином України	62.0
громадянином Світу	11.0
представником свого етносу, нації	9.0
мешканцем села, району чи міста, в якому Ви живете	7.0
мешканцем регіону (області чи кількох областей)	5.0
громадянином Європи	3.0
громадянином колишнього Радянського Союзу	1.0
інше	3.0

*Інше. На відкрите питання 3% студентів відповідали в основному «я людина» і «я особистість».

Наявність на другому місці ідентичності світового громадянства певним чином дивує і потребує додаткового дослідження. З урахуванням геополітичних подій останніх двох років очікувано друге місце вподобань має належити європейської ідентичності.

Наступна шабля «ідентичної драбинки» студентів зайнята ідентичністю «я представником свого етносу, нації». Зауважимо, останні роки, до подій революції Гідності, різні соціологічні дослідження стабільно показували на другому місці в розподілу відповідей «локальну ідентичність». І як ми писали в теоретичної частини, це логічно пояснювалось. Але зараз, коли ми доказуємо собі в першу чергу і всьому світу, що ми українці, і вкладаємо в зміст «ми українці» і етнічну ідентичність і громадську, то такий результат можна вважати закономірним.

Наступна по значущості для студентів є локальна ідентичність. Вибираючи її студенти презентували потребу в почутті причетності по відношенню до подій, що відбуваються на території безпосереднього проживання: міста, району, селища, мікрорайону. Як ми писали, в умовах нестабільності суспільства локальна ідентичність, як і етнічна, може бути суттєвою опорою для людини в можливості мати визначеність власного становища в системі соціального простору, бути підставою до перетворювальної активності.

Регіональна ідентичність, європейська і пострадянська зайняли останні місця в розподілі відповідей. Ще раз по європейської ідентичності: склався якийсь якісний перехід від актуальності європейської ідентичності до світової. І це мусить бути предметом окремого аналізу.

Для досягнення мети вивчення міжетнічних відносин в Україні як предмету інтересу студентів ми побудували таблицю кореляції, Табл. 2. Для якісного аналізу ми визначили чотири групи студентів відповідально ідентичності, яку вони презентували: «громадянська група», « локальна група», «етнічна група», «європейська група».

Кореляція ідентичних груп студентів з питанням «Якою мірою Ви цікавитесь проблемами міжетнічних відносин в Україні?» Табл.2 (%)

Якою мірою Ви цікавитесь проблемами міжетнічних відносин в Україні?	«локальна група»	«громадянська група»	«етнічна група»	«європейська група»
дуже цікавлюсь, цікавлюсь певною мірою	56.0	73.0	76.0	43.0
зовсім не цікавлюсь	29.0	14.0	10.0	43.0
Важко відповісти	25.0	13.0	14.0	14.0

Данні Табл.2 дозволяють робити висновок, що студенти з різною ідентичністю не однаково цікавляться міжетнічними відносинами в Україні. Найбільш високий відсоток презентує група с «громадською ідентичністю», найменшій – «європейська група».

Кореляція різних типів ідентичності студентів з рівнем оцінювання стану міжетнічних стосунків в Україні, Табл. 3., також показує відсутність симетричних відповідей. Помітимо, що повторюється результат у відсотках: найбільш високий відсоток позитивного оцінювання стану міжетнічних стосунків в Україні у «громадянської групи», найменший у «європейської».

Корреляція різних типів ідентичності студентів з рівнем оцінювання стану міжетнічних стосунків в Україні Табл.3 (%)

Як Ви оцінюєте стан міжетнічних стосунків в Україні	«локальна група»	«громадянська група»	«етнічна група»	«європейська група»
– позитивно 2 – в основному позитивно	51.0	54.0	49.0	34.0
в основному негативно 4 – негативно	29.0	21.0	33.0	47.0
Важко відповісти	20.0	25.0	18.0	19.0

Для подальшого вирішення мети нашого дослідження: чи є фактор ідентичності принциповим в питаннях міжетнічних відносин, міжетнічної інтеракції ми зробили аналіз важливості для кожної досліджуваної групи етнічних ознак приналежності до етнічних груп, Табл. 4.

За якими ознаками людину можна відносити до того чи іншого етносу? Табл.4 (%)

«локальна група»		**«етнічна група»**		**«громадянська група»**		**«європейська група»**
мова	73%	мова	66 %	мова	74%	етнічне пох. 70%
етнічне пох	.58%	етнічне пох.	62%	традиції	60%	мова 60%
традиції	53%	традиції	55 %	етнічне пох .	55%	традиції 60%
звичаї	**52%**	**звичаї**	**30%**	**звичаї**	**38%**	**звичаї 48%**
релігія	**19%**	**релігія**	**30%**	**релігія**	**30%**	**релігія 21% кухня 21%**

побут	**15%**	**побут**	**14%**	**побут 12%**		**побут 13%**
кухня	13%	кухня	10%	одяг	9%	одяг 4
одяг	6%	одяг	9%	кухня	7%	

*Жирним шрифтом позначені ознаки, яки для усіх ідентичних груп сіметричні

Як ми бачимо, з восьми ознак симетрично важливо розташовані для усіх досліджуваних груп три ознаки: звичаї, релігія і побут. Тобто ідентичність є фактор диференціації в маркіруванні ознак етнічних груп.

Відповіді на питання про знання культури і традицій етнічних груп в Україні різних ідентичних груп студентів відрізняються в інтервалі 15- 23%., Табл.5.

Кореляція ідентичних груп з питанням про знання культуру і традиції етнічних груп в Україні Табл.5 (%).

Позначте на шкалі, наскільки Ви добре знаєте культуру і традиції етнічних груп в Україні	знаю	не знаю	в/в
«локальна група	66.0	18.0	16.0
«громадянська група»	89.0	3.0	8.0
«етнічна група	80.0	12.0	8.0
«європейська група»	74.0	9.0	17..0

Наступна таблиця дозволяє аналізувати рівень «інтратолерантності» серед досліджуваних груп ідентичності. Вимірювання рівня етнічної толерантності ми робили по відомій методиці Богардуса про соціальну дистанцію. Але для Табл.6 ми взяли данні тільки про відношенню ідентичних груп до представників свого етносу, тому це має назву «інтратолерантності».

«Я згоден допустити представників цієї етнічної групи в якості …» Табл.6. (вибраний етнос – українці)

«локальна група»		**«етнічна група»**		**«громадянська група»**		**«європейська група»**	
Членів моєї родини	**45%**	**Члени моєї родини**	**64%**	**Члени моєї родини**	**63%**	**Члени моєї родини**	**55%**
Громадян України	17%	Громадяни України	18%	Близьких друзів	11%	Громадян України	14%
Сусідів	10%	Близьких друзів	7%	Сусіди	7%	Близьких друзів	9%
Колег по робот	8%	Сусідів	2%	Громадян України	7%	Сусіди	5%
Близьких друзів	5%	Іноземних туристів	2%	Взагалі не доп.в Укр.	4%	Колеги	5%
Іноземних туристів	2%	Колег по робот	2%	Іноземних тур	5%	Взагалі не допус.	5%
Взагалі не допускав би в Україну	2%	Взагалі не допускав би в Україну	2 %	Колеги	1%	Іноземних тур.	0.0%

Дані Табл.6 дозволяють стверджувати, що розподіл по місцю в таблиці співпадає тільки в позиції «Членів моєї родини». У кожної ідентичної групи ця позиція на першому місці. Інші шість позицій не співпадають.

В відсотковому співвідношенню симетрії практично не має.

Оцінка відносин ідентичними групами між різними етнічними спільнотами в Україні презентується в Табл. 7

Корреляція оцінювання міжетнічних відносин з ідентичними групами студентів Табл. 6 (%)

Як Ви оцінюєте відносини між різними етнічними спільнотами в Україні?	**«локальна група»**	**«громадянська група»**	**«етнічна група»**	**«європейська група»**
Дуже добрі Скоріше добрі	33.0	14.0	29.0	4.0
Скоріше складні Дуже складні	31.0	74.0	75.0	65.0
Важко сказати	36.0	12.0	16.0	31.0

Аналізуючи данні Табл.6, ми визнаємо, що і в оцінюванні відносин між етнічними групами студенти з різною ідентичністю презентують диференційований підхід. Результати кореляційного аналізу оцінювання міжетнічних відносин з ідентичними групами студентів звертають увагу на те, що достатньо високий відсоток, в інтервалі від 65% до 74%, студентів оцінюють міжетнічні відносини в Україні як «Скоріше складні» і «Дуже складні». Можна передбачати, що цей результат є реакцією на дуже драматичні події в Україні, яки не можна розглядати без контексту ідентичності і простору міжетнічних відносин.

Висновок. Презентована тема дослідження «Ідентичності українських студентів як фактор конструювання міжетнічних відносин» потребує удосконалення і комплексного підходу до аналізу. Використаний нами підхід симетрії оцінок і поглядів серед різних груп ідентичності студентів показує, що усі чотири досліджувані групи різняться своїми результатами. Можливо цей факт обмежує можливість розглядати ідентичність як фактор конструювання міжетнічних відносин. Але отриманий результат не є негативним, він є підставою для наступного більш плідного, комплексного аналізу с дуже цікавим результатом.

Д ж е р е л а:

Бауман З. Електронний ресурс: http://www.tovievich.ru/book/print/155.htm

Гофман А. В поисках утраченной идентичности: традиции: Электронный ресурс.iph.ras.ru/uplfile/root/biblio/vst/2010/12.

Дробижева Л. Идентичность и этнические установки русских в своей и иноэтнической среде // Социологические исследования. 2010. №12

Європейська ідентичність України. Електронний ресурс: http://eu.prostir.ua/library/236196.html

Євтух В. Етнічність. Енціклопедичний довідник. (Ethnicity: Encyclopaedic handbook, (Kyiv: Feniks, 2012)).

Ручка А. Соціокультурні ідентичності та практики. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2002.

Теория социальной идентичности в контексте организации. Електронний ресурс: https://www.hse.ru/pubs/share/direct/.../58952954

Хабермас Ю. Европейское национальное государство: его достижения и пределы. О прошлом и будущем суверенитета и гражданства // Нации и национализм. – Москва : 2007.

Эриксон Е.М. Развитие представлений о понятии «социальная идентичность: Електронний ресурс.psylist.net/hrestomati/00030.htm

Caldo A. New Trends in Translation and Cultural Identity. Електронний ресурс: https://books.google.com.ua/books?isbn=144380861X

Funny The Future of Identity in the Information Society: Challenges. Електронний ресурс: https://books.google.com.ua/books?isbn=3642018203

Giddens A. Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Modernity Age. Cambridge: Polity Press, 1991.

http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/8756/2/Українське%20студенство%20у%20пошуках%20ідентичності.pdf

G. Kisla. Identity of Ukrainian Students as a Factor in the Construction of Inter-Ethnic Relations.

Subject article has an identity of Ukrainian students. This theme is topical for the Ukrainian society. The reason of actual is the following: the formation a civilized type of students identity is a condition for the civilized development of Ukrainian society. Students as a group have the following characteristics: education, creative, mobile. The problem for scientific research: the level of tolerance, the level of interaction in the ethnic space depends on the type of dominant student identity. What is the content of this dependence?

Keywords: *inter-ethnic tolerance, ethnic integration, civil identity, local identity, European identity, ethnic identity.*